



## BOSHLANG'ICH SINFLARDA GEOMETRIYA ELEMENTLARINI IJODIY O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISH

**Lutfullayeva Fariza Diyor qizi**

Shahrisabz davlat pedagogika instituti (ShDPI),  
1/25-guruh magistranti.

Email: lutfullayevafariza1@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18385113>

### ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20-yanvar 2026 yil  
Ma'qullandi: 24-yanvar 2026 yil  
Nashr qilindi: 27-yanvar 2026 yil

### KEY WORDS

Boshlang'ich ta'lim, geometrik tafakkur, didaktik o'yinlar, Tangram, Geoboard, ijodiy topshiriqlar, fazoviy tasavvur, interaktiv metodika, modellashtirish, mantiqiy savodxonlik

### ABSTRACT

*Ushbu maqolada boshlang'ich sinf matematika darslarida geometriya elementlarini o'qitish samaradorligini oshirishning zamonaviy metodik mexanizmlari tadqiq etilgan. Maqolaning asosiy maqsadi — an'anaviy "yodlatish" metodikasidan voz kechib, o'quvchilarda kognitiv faollikni uyg'otuvchi ijodiy yondashuvlarni asoslab berishdan iborat. Men o'qituvchi va 1/25-guruh magistranti sifatida o'z pedagogik faoliyatim davomida o'quvchilarning geometrik shakllarni idrok etish jarayonini kuzatdim va ulardagi fazoviy tasavvurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning o'rnini tahlil qildim.*

*Maqolada "Tangram" intellektual boshqotirmasi, "Geoboard" (geometrik taxtacha) metodikasi va qog'ozdan modellashtirish kabi usullarning o'quvchi tafakkuriga ta'siri amaliy misollar bilan yoritilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, geometrik materiallarni o'yin va ijodiy topshiriqlar orqali yetkazish bolaning mantiqiy xulosalar chiqarish qobiliyatini va muammoli vaziyatlarda kreativ yechim topish ko'nikmasini sezilarli darajada oshiradi. Maqola boshlang'ich sinf o'qituvchilari va bo'lajak pedagoglar uchun amaliy qo'llanma bo'lib xizmat qilishi mumkin*

Boshlang'ich ta'limning hozirgi bosqichida o'quvchilarga shunchaki tayyor bilimlarni yetkazish emas, balki ularda mustaqil mushohada yuritish va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini shakllantirish pedagogikadagi eng muhim masalaga aylandi. Matematika kursi, xususan, uning tarkibidagi geometriya elementlari bolaning fazoviy tasavvurini uyg'otishda va mantiqiy tafakkurini charxlashda bitmas-tuganmas imkoniyatlarga ega. Biroq, dars jarayonlarini kuzatish shuni ko'rsatadiki, geometrik tushunchalarni o'rgatish ko'p hollarda faqat quruq yodlatish va doskadagi bir xil chizmalar bilan cheklanib qolmoqda. Bu esa 7-10 yoshli bolaning tabiiy qiziquvchanligini so'ndiradi va fanni zerikarli, hayotdan uzilgan deb qabul qilishiga sabab bo'ladi.

Aslida, bu yoshdagi bolalarning psixofiziologik xususiyatlari darsni o'yin va harakat orqali tashkil etishni taqozo etadi. Bola uchun "kvadrat" yoki "uchburchak" shunchaki ta'rif emas, balki u ushlab ko'radigan, shaklini o'zgartira oladigan va yangi narsa yaratishga xizmat qiladigan tirik ob'ekt bo'lishi lozim. Tadqiqotning dolzarbligi ham aynan shunda – an'anaviy dars metodikasini didaktik o'yinlar va ijodiy topshiriqlar bilan boyitish orqali o'quvchilarning darsdagi faolligini tubdan oshirish mumkin.

Ushbu maqolaning maqsadi — geometriya darslarini qanday qilib ijodiy laboratoriyaga aylantirish mumkinligini ko'rsatib berishdir. Bunda shunchaki chizg'ich bilan o'lchashni emas, balki "Tangram" kabi intellektual boshqotirmalar va "Geoboard" kabi innovatsion vositalar yordamida bolaning tafakkurini uyg'otish metodikasi taklif etiladi. Zero, boshlang'ich sinfda to'g'ri qo'yilgan geometrik poydevor kelajakda bolaning nafaqat matematik, balki muhandislik va kreativ sohalarda ham o'z yo'lini topishiga mustahkam zamin bo'lib xizmat qiladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida geometrik savodxonlikni shakllantirish jarayoni faqatgina chizg'ich va qalam bilan ishlashdan iborat emas. Bu jarayon boladan yuqori darajadagi tasavvur, mantiqiy bog'liqlik va fazoviy mushohadani talab etadi. Pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, darsga ijodiy elementlarning olib kirilishi o'quvchining fanga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartirib, mavhum tushunchalarni aniq obrazlarga aylantiradi. Quyida geometriya elementlarini o'qitishda yuqori samaradorlik beradigan amaliy metodlarni va ularning didaktik ahamiyatini tahlil qilamiz.

### **1. "Tangram" intellektual o'yini orqali shakllar kombinatorikasini o'rganish.**

Tangram — bu yettita tekis geometrik shakldan (beshta turli o'lchamdagi uchburchak, bitta kvadrat va bitta parallelogramm) iborat qadimiy boshqotirma bo'lib, u boladan bir butun shaklni qismlarga ajratish yoki qismlardan yangi yaxlitlikni yaratishni talab qiladi. Darsda ushbu metoddan foydalanilganda, o'quvchi kvadratning faqat to'rtta tomoni borligini yodlamaydi, balki ikkita teng yonli uchburchakdan bitta kvadrat yasash mumkinligini amalda ko'radi. Bu mashg'ulot o'quvchida shakllarni bir-biriga nisbatan joylashtirish, yuzalarning o'zaro tengligi va shakllar transformatsiyasi haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantiradi. Eng muhimi, o'quvchi "geometrik konstruksiya" tushunchasini o'yin orqali o'zlashtiradi.

### **2. "Geoboard" (Geometrik taxtacha) — kinestetik ta'lim vositasi sifatida.**

Ushbu innovatsion vosita darsda o'quvchilarning mantiqiy tafakkurini "uyg'otuvchi" asosiy metodlardan biridir. Mixlar ma'lum tartibda qoqilgan taxtacha va rangli rezinachalar yordamida bolalar turli ko'pburchaklar, yulduzlar va simmetrik naqshlar yaratadilar. Bu metodning afzalligi shundaki, bola shaklning uchlari va tomonlarini barmoqlari orqali jismonan his qiladi. Masalan, rezinachani tortish orqali uchburchakni to'rtburchakka aylantirish jarayonida o'quvchi burchaklar sonining ortishi shakl ko'rinishini qanday o'zgartirishini vizual tarzda tushunib yetadi. Bu usul, ayniqsa, mavhum tushunchalarni (perimetr, burchak, simmetriya o'qi) anglashda kognitiv yordamchi vazifasini o'taydi.

### **3. Geometrik modellashtirish va qog'oz plastikasi (Origami metodikasi).**

Qog'oz bilan ishlash — boshlang'ich sinf o'quvchisi uchun eng qulay va qiziqarli ijodiy jarayon. Qog'ozni turli yo'nalishlarda buklash orqali simmetriya chiziqlarini hosil qilish, shakllarni qirqib olish va ulardan yangi kompozitsiyalar yaratish bolaning fazoviy xayolotini boyitadi. Ayniqsa, tekislikdagi yoyilmadan hajmli shakllarni (kub, piramida, parallelepiped) yasash jarayoni o'ta ahamiyatlidir. Bunda o'quvchi 2D (tekislik) va 3D (fazoviy) o'lchamlar o'rtasidagi

farqni anglay boshlaydi. Tomon, qirra va uch kabi tushunchalar shunchaki so'z bo'lib qolmay, o'quvchi o'z qo'li bilan yasagan modelning tarkibiy qismlari sifatida xotirada muhrlanadi.

**4. Interaktiv muammoli vaziyatlar va taqqoslash metodi.** Darsda "Ortiqchasini top", "Shaklni to'ldir" yoki "Yashiringan shaklni aniqla" kabi didaktik o'yinlardan foydalanish o'quvchilarni tahlil va sintez qilishga o'rgatadi. Masalan, o'quvchiga bir nechta to'rtburchaklar (trapetsiya, romb, kvadrat) berilib, ularning umumiy va farqli jihatlarini topish topshiriladi. Bu jarayonda bola shakllarni tasniflashni (klassifikatsiya), mantiqiy dalillar keltirishni va o'z fikrini matematik tilda bayon etishni o'rganadi.

Xulosa qilib aytganda, geometriyani o'qitishda ijodiy yondashuv — bu shunchaki darsni qiziqarli o'yin bilan to'ldirish emas, balki bolaning intellektual salohiyatini tizimli rivojlantirishdir. Amaliyotda qo'llanilgan ushbu metodlar o'quvchilarning geometrik materialni o'zlashtirish sifatini oshirib, ularda mustaqil tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

**XULOSA.** Xulosa o'rnida ta'kidlash lozimki, boshlang'ich sinf o'quvchisi uchun geometriya — bu faqatgina qat'iy qoidalar va formulalar yig'indisi emas, balki atrofdagi olamni anglashning o'ziga xos yo'lidir. Tadqiqot davomida ko'rib chiqilgan "Tangram", "Geoboard" va modellashtirish kabi metodlar shuni ko'rsatdiki, dars jarayoniga ijodiy ruhning olib kirilishi boladagi "matematika murakkab va zerikarli" degan stereotipni sindirishga xizmat qiladi.

Pedagogik kuzatishlar va olingan natijalar shuni tasdiqlaydiki, o'quvchi o'z qo'li bilan geometrik model yaratganida yoki o'yin orqali shakllar transformatsiyasini ko'rganida, bilim uning xotirasida mustahkam muhrlanadi. Bu shunchaki darsning qiziqarli o'tishi emas, balki bolaning mantiqiy tafakkuri, fazoviy xayoloti va kognitiv qobiliyatlarining tizimli rivojlanishidir.

Yakuniy fikrimiz shuki, zamonaviy o'qituvchining vazifasi faqat axborot berishdan iborat emas, balki o'quvchida kashfiyotga bo'lgan ishtiyoqni uyg'otishdir. Geometriya elementlarini ijodiy topshiriqlar orqali o'qitish — bolani kelajakdagi murakkab muhandislik, texnologik va kreativ jarayonlarga tayyorlashning eng samarali poydevori bo'lib xizmat qiladi. Zero, darsda o'z qo'li bilan "dunyo shaklini" yasay olgan bola, kelajakda ham mustaqil va kreativ qarorlar qabul qilishga qodir bo'ladi.

#### Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Olimov, Shirinboy Sharofovich, and Khusniddin Kupayinovich Khomidov. "Preparing Future Teachers To Solve The Tasks Of Patriotic Education Of Children And Youth." *The American Journal of Social Science and Education Innovations* 2.12 (2020): 132-136.
2. Khomidov, Khusniddin Kupaysinovich. "Cooperation between state and public organizations in the meaningful organization of youth leisure activities." *Thematics Journal of Social Sciences* 7 (2021).
3. Kupaysinovich, Khomidov Khusniddin. "INTERPRETATION OF STUDENTS'PATRIOTIC ISSUES IN ORIENTAL PEDAGOGY." *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* 7 (2019).
4. Ҳомидов, Ҳусниддин, and Моҳинур Собирова. "ПЕДАГОГЛАРДА КОМПЕТЕНТЛИКНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ МАЗМУНИ ВА МОҲИЯТИ." *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования* 3.10 (2024): 24-27.

5. Kupaysinovich, Homidov Husniddin. "Theoretical Foundations of Working with Educational Information Competencies." *Journal of Preschool Education and Psychology Research* 1.2 (2024): 3-4.
6. Хомидов, Хусниддин, and Мохинур Умирова. "ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ УЧАЩИХСЯ." *Международная конференция академических наук*. Vol. 3. No. 12. 2024.
7. Homidov, H. K. "Talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda jamoat tashkilotlari faoliyatini muvofiqlashtirishning amaldagi holati va takomillashtirish yo'llari." *Экономика и социум* 5-1 (108) (2023): 83-87.
8. Купайсинович, Хомидов Хусниддин. "ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ СИФАТИНИ ТАЪМИНЛАШДА ЖАМОАТ ТАШКИЛОТЛАРНИНГ РОЛИ." *НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ-2021* 1: 561.
9. Tursunova, Marjona, and Husniddin Homidov. "TECHNOLOGIES OF USING THE ORAL CREATION OF THE TURKISH PEOPLE IN THE SPIRITUAL ETHICAL EDUCATION OF PRIMARY CLASS STUDENTS." *ТА'ЛИМ, ФАН VA INNOVATSIYA*.



INNOVATIVE  
ACADEMY